גליון

מתיקין ודובשין

חידושים וביאורים בפרד״ס התורה, ופרפראות לחכמה,

ממורינו הגאון האדיר
רבי ישראל יצחק מנדלזון שליט״א
גאב״ד קוממיות ירושלים

דבשה של תורה סוגיות בפרשת השבוע

בענין תשוקה למצוות ה׳ כשאין חיוב מוחלט והמסתעף[1]

במס׳ אבות (פ״ד מ״ב) איתא: ״בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה, ושכר עבירה עבירה״, עכ״ל המשנה.

ובפיהמ״ש להרמב״ם כתב, וז״ל (שם): ״כבר ביארנו פירוש זה המאמר בפרק י׳ מסנהדרין, וכבר העירו חכמים ע״ה על חידוש נפלא בתורה, יש בו זרוז על מעשה המצוות, והוא אמרו אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן וגו׳ וידוע שאינן מועילות שלא יהיה בהן דין ערי מקלט עד שיובדלו השלש האחרות שבא״י, אמרו (מכות י.) יודע היה משה רבינו ע״ה שאכן שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו השלש שבא״י שנאמר שש ערי מקלט תהיינה, ואמנם הבדיל אלו מפני שאמר הואיל ובאה מצוה לידי אקיימנה, ואם כיוצא בזה במשה רבינו ע״ה משיג האמתות שלם שבשלמים נכסף להוסיף חצי מצות עשה על כל מעלתו ושלמותו, אין צריך לומר שיעשו מי שנצטרעה נפשם והוחזק צרעתם וקדמה״, עכ״ד.

וברבינו בחיי (פר׳ ואתחנן, ד, מא) כתב ג״כ כדברי הרמב״ם הנ״ל, שאף על פי שידע משרע״ה שלא יקלטו הערים הללו עד שיבדלו ג׳ הערים שבארץ כנען, מ״מ רצה להשתדל אפילו בחצי מצוה כדי להוסיפה על שאר מצותיו אשר עשה. ובזה הוא מסיים – שנלמד מכאן התעוררות גדול בקיום המצוות וכאן נוכל להתבונן במעלות המצוות ובכחם ובשכרם העצום כאשר יעשה האדם על השלמות וכו׳, עיי״ש.

וכן מצינו בדברי הספורנו (שם) שכתב גם כן כהנזכ״ל, שאחר שסיים משרע״ה ההקדמה לביאור התורה – הבדיל הערים, להראות לישראל מה נכבד ענין שמירת המצוות, שהקפיד לקיים קצת מצות עשה, ע״כ.

ויש לבאר דברי הראשונים הנזכ״ל, עפי״ד המסילת ישרים (פרק י״ח) המיוסד על הגמ׳ במס׳ ברכות (יז ע״א) שאמרו חז״ל: ״אשרי אדם שעמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו״. והענין הוא, כי הנה המצוות המוטלות על כל ישראל כבר ידועות הן, וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת; אמנם מי שאוהב את הבורא ית״ש אהבה אמתית, לא ישתדל ויכון לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה, אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה עצמו לא כמו שיקרה אל בן עוה״ב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל.

והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו גם כן אהבה נאמנת, ותהיינה לו המצוות אשר ציויים גלוי ומפורסם לגילוי דעת לבד, לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחפצו יתב״ש, ואז לא יאמר, די לי במה שאמור בפירוש, או אפטור עצמי במה שמוטל עלי עכ״פ, אלא אדרבא יאמר, כיון שכבר מצאתי שחפצו יתב״ש נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו. וזהו הנקרא ״נח״ר ליוצרו״ – שמרחיב קיום כל המצוות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר, עד כאן תוכן דבריו.

וישאל השואל, דבזה שיוסיף בעצמו מצוות איכא משום בל תוסיף, אך כבר ביארו בחידושי הרשב״א (ר״ה ט״ז ע״א) והריטב״א (שם ע״ב), דאיסור בל תוסיף הוא רק באופן המצוה, וכגון בברכת כהנים, דאסור לכהן לברך ״ויברכך ה׳ אלקי אבותיכם, ויוסיף עליכם ככם אלף פעמים״, דזהו הוספה בעצם אמירת הברכה, אבל לכפלו כמה פעמים בשם מותר, וכגון במשל הנ״ל מותר לכהן לברך את העם כמ״פ ביום, ואדרבא איכא מצוה בזה בכל פעם שמברך, ע״ש.

אמנם יש ליישב בפשיטות ענין זה של איסור בל תוסיף, עפי״ד המהרש״א במהדורא בתרא (עירובין פא ע״ב) שמעיר על הגמ׳ (שם) שאומרת:[2] דבשעה שתיקן שלמה המלך ע״ה עירובין, יצתה ב״ק ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני כו׳, דעל ענין זה יש לפרש הפסוק (ישעי׳ מב, כא): ״ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר״, דר״ל שאל תאמר שרעה בעיני ה׳ על האדם שמוסיף מדעתו דינים וגדרים מה שלא נכתב בתורה שנתן לנו כי מה האדם שישוה עצמו לעשות עוד תורה כמו הש״י, ועל זה אמר – אדרבא ״ה׳ חפץ״ – היינו שה׳ מבקש דבר זה לעשות ״למען צדקו״ – היינו שיהיה האדם צדיק ולא יעבור על התורה שנתן לנו, ״יגדיל תורה ויאדיר״ – הוא חפץ שיגדיל האדם את התורה ויוסיף עוד תומ״צ על תורה שלו לעשות – כדי שיהיה צדק במצוות ה׳, וגם חפץ שיאדיר ויחזק האדם את מה שהוא מוסיף שהיה יותר אדיר וחזק מן גוף התורה, כמו שמצינו בגמ׳ דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וכו׳, עיי״ש בהמשך לדבריו לענין סיום פרקי אבות דייקא בפסוק הנ״ל, באשר כל מילי דאבות הם דברים חדשים נטועים על התורה ומצוות, שצוה לנו ה׳, ושמא תאמר מי שמך לאיש לעשות עצמך שותף להקב״ה שנתן תומ״צ ואתה מוסיף

1) נכתב ע״י הרה״ג רבי שמואל יוסף ברעכער הי״ו

2) ואציין לעיין (היטב גם) רמב״ם הל׳ ממרים פ״ב ה״ט ורשב״א ר״ה ט״ז דבגזירות תקנת וביאורי חז״ל ליכא בל תוסיף שזה בכח חכמים, אלא שבגזרות ותקנות חכמים צריך לדעת שזה מתקנת חכמים, עשו״ש ודו״ק.

עוד תומ"צ, ולזה מביא פסוק זה לומר שאדרבא שהקב"ה חפץ בזה, וזהו שאומר רבי חנניא בן עקשיא - לפיכך הרבה להם תורה ומצות, היינו שהקב"ה נתן רשות להם לאדם להרבות להם תומ"צ, עכת"ד.

ואפשר להעמיד בזה יסודות בדברי הרמב"ן (פר' ואתחנן ו, יח) עה"פ (שם): "ועשית הישר והטוב וכו'", כי הפסוק הזה הוא פשרה ולפנים משורת הדין, והכוונה בזה, כי מתחילה אמר שתשמור חקותיו ומצותיו אשר צוך, ועתה יאמר גם באשר לא צוך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו וכו', לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו וכו', אבל אחר שהזכיר מהם הרבה, כגון איסור הולך רכיל ונקימה ונטירה, וכיוצ"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין וכו' יעוי"ש בדבריו (וכן איתא ברמב"ן פר' קדושים יט, ב).

ויסודות אלו מובאים גם בדברי האור שמח (הל' קרי"ש, פ"א ה"ג), דלכך נקרא מצות זכרון יציאת מצרים שבקריאת שמע ובעוד דברים שמזכירים בכל יום ומודים ע"ז - מצוה דאוריתא, באשר ויש ענינים שהם גם רצון הבורא, והיינו שאף שלא הטיל ולא הכביד בתורת חובה, בכ"ז כאשר ראו ראשי הכנסיה כי זהו רצון הבורא לאופן היותר נרצה, התחייבו בזה כי ראו שהבורא יתב"ש הגיד בתורת שלכתלית זה יצאו ממצרים בחיפזו ושמפני זה צוה בפסח ובשאר מצות - למען תזכור כו' כל ימי חייך - לכן תקנו אבותינו לזכור בפה מלא יצי"מ בכל יום וכו', עיי"ש.

וכן מבואר **בקובץ שיעורים** ח"ב (להגר"א וואסערמאן זצ"ל הי"ד), בקונטר' **דברי סופרים** (סימן א', אות י"ז) שכותב, דהא דהוסיף משה רבינו ע"ה יום א' אינו אלא מדרבנן, ומה"ת לא היתה מצות פרישה רק ב' ימים, ויום השלישי אסמכוהו אקרא, ומ"מ הסכימה דעתו לדעת המקום, דכן היה גם רצון השי"ת אלא שלא צוהו בכך ציווי מפורש, וכן, י"ל בכל המצות ואיסורין של דבריהן הסכימה דעתן לדעת המקום, וז"ל הרמב"ם (סוף פכ"ד מהל' שבת): אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול, ומפני מה נגעו באיסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול, ולא שיחת השבת כשיחת החול שנא' ודבר דבר, ק"ו שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהא ביום חול בעינא, ויבא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה, או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצ"ב שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנא' בתורה למען ינוח, עכ"ל. ונראה משמע מדבריו דהך עשה אינה אלא בעושה מלאכות האסורות בשבת, ובהאי גוונא הנ"ל ולא יעבור דעשה למען ינוח, אבל כוונתו דבזה שמטלטל אבנים מפנה לפנה - הוא עושה דבר נגד רצון התורה, אף דליכא אזהרה מפורשת ע"ז, עכת"ד הגרא"ו שם, ועי' עוד שם אות כ"ד לענין רשעות בלעם הרשע.

ובענין זה יש לעיין בספה"ק **דברי יואל** פר' כי תבוא עמ' קמ"ח וקס"ב, אות ט' וכו'.

ובפשטות עניני המצות ישנם ב' (או ג') סוגי מצוות, ודברים אלו מבוארים בסופ"ו משמונה פרקים להרמב"ם, שדנו הפילוסופים דהפרש אשר יש בין החסיד המעולה מיום הו ולדו לבין הנברא בטבעיות רעות וכובש את יצרו ומושל ברוחו, ואשר הסיק בזה הרמב"ם דמה שקבלו הפילוסופים שהנברא בטבעיות טובות יותר חשוב מן הנברא בטבעיות רעות וכובש יצרו, זהו דוקא במצוות שכליות המפורסמים אצל כל בני אדם שהם רעות כשפיכת דמים וגניבה וגזילה ואונאה, והיזק למי שלא הרע לו, וגמילות רעה למטיב לו, וביזוי אב ואם וכיוצ"ב, אבל במצוות כמו בשר בחלב ולבישת שעטנז וכו', עליהם אמרו החכמים שהכובש את יצרו יותר חשוב מהם, וגמולו יותר גדול, היינו שטוב יותר שנברא כך מאשר היה נברא בטבעיות טובות והיה מקיים דברים השמעיים ללא שום נסיון, עכת"ד הרמב"ם.

וכמו"כ אי' בהקדמת רבינו **נסים גאון** לש"ס - שהקשה דהיאך יתכן לענוש את ומה"ע על דבר שלא נתחייבו בו ולא ניתן להם, והלא יש להם לאומה"ע להשיב כי אילו נצטוינו היינו עושים ואילו הוזהרנו היינו נזהרים ומקבלים כמו שקיבלו ישראל, אבל אפשר לנו לפשוט תשובת הטענות, ונאמר כי כל המצוות שהן תלויין בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מתחייבים בהן מן השם אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים, ורק המצוות שהן נודעות מדרך השמועה מדברי הנביאים לא חשך אלקינו מלחייב לקדמונים (לפי מתן תורה) מה שהיה ראוי בעין חכמתו לחייבם וכו', עכ"ל.

וכן מצינו **ברבינו בחיי** (ריש פרשת חוקת) שישנם כמה סוגי מצוות:

מצוות מקובלות כמצות תפילין וציצית, מילה וסוכה ושופר ולולב וכיוצ"ב, הנקראות עדות, לפיש הן עדות גמורה על האלקות ועל חידוש העולם.

מצות משכלות כאיסור גזל ואונאה ורציחה וגניבה, וכיוצ"ב.

מצוות שאין טעמן נגלה ומבואר כמצוות כלאים ובשר בחלב ושעיר המשתלח ופרה אומה וכו', עיי"ש.

אמנם כבר קבלנו מרבותינו - ה"ה הרה"ק רבי צבי אלימלך זיע"א מדינוב שכותב בספה"ק בני יששכר (סיון, מאמר ה', אות כ"ב) לבאר עה"פ "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום וכו'" (דברים ח, א וכדו' שם יא, יג) דהיה צריך לכתוב "הנה אשר צויתיך וכו'", אבל הענין הוא, דהנה התוה"ק היא חכמה אלקית, ומחוייבים אנחנו לקיים כל מצוותיה באופן היאות לתורה האלוקות, דהלא יש בה מצות שמעיות ושכליות גם כן אשר שכל האנושי מחייב אותם אפילו אצל אומה"ע (כמפורט לעיל) והנה להיות שהמצוות השכליות לא ישימם מטעם השכליות רק מצד השמעיית, לכן כתוב "כל המצוה" - ואפילו השכליית - אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, היינו שתשמרו לעשות מפאת מה שאנכי מצוך ולא מצד השכלי, והבן, ועיי"ש בהמשך דבריו.

ולדבר אחד נתכוון בדרשות קול בן לוי (דרוש ט"ו) הנלוה בסו"ס ערוך השולחן (יו"ד ח"ג), דמה שאמרו חז"ל (יבמות כ' ע"א): "קדש עצמך במותר לך", שלא תאמר אדם דאין ביכולת כל ישראל להיות קדושים, דאינו כן, דודאי אפשר, וראיה שהרי אמרה תורה (פר' קדושים, יט, ב): "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וכו' איש אמו ועבי תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם", ויש להבין האם בשמירת ב' מצוות אלו נעשו קדושים, ועוד למה פרט דייקא אלו ב' המצוות, וגם מסיים אני ה' וגו'.

אמנם הענין מבואר בדברות שניות, דכתיב (דברים ה, יב): "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך", וכן (שם ה, טז): "כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלקיך". ומובן הענין מפני שאלו ב' מצוות מוסכמים בכל אום ולשון, שהאדם מוכרח לנו ממלאכתו יום אחד בשבוע שלא יפול בנופלים, ושכל אדם צריך לכבד הורים, ולכן הזהירה תורה שאנחנו לא נעשה זה מפני הנימוסיות מגזירת השכל, אלא לפי שהקב"ה צונו כן, ולזה אומר בשבת, ובכיבוד או"א "כאשר צוך וגו'," כלומר, ולא מפני הנימיות, ובדברות הראשונות לא הוצרכו לאזהרה זו

עימוד: a0548466856@gmail.com | 054-846-6856

שהיו כמלאכים, ולא כן באחרונות שאחר שחטאו בעגל וירדו ממעלתן הגדולה – הוצרכו לאזהרה זו.

וזהו שאמרה תורה קדושים תהיו וכו׳ איש אמו וכו׳ ואת שבתותי וכו׳, שמפני מה תעשו ותשמרו – מפני שאני ה׳ אלקיכם, וגזרתי עליכם ולא מפני הנימוסיות ובזה תהיו קדושים, וכן בכל עניינים הגשמיים שתעשו – תעשו רק לשם גבוה, ובזה תוכלו גם לעסוק בעניני עוה״ז ולהיות קדושים, עד כאן דבריו המתוקים.

וכדאי לצטט דברי **החתם סופר** פר׳ עקב (ד״ה והי׳ ה׳, ה׳) עה״פ ״והיה עקב תשמעון את המשפטים״, מה שמביא בשם החובת הלבבות (שער הפרישות פ״ה) עוד בענין זה, שצריך האדם שיזכך את גופו ונפשו שיהיה החוקים והמצוות אצלו כמו המשפטים שהשכל מחייב אותו, ויהיו הדברים האסורים (היינו מצד השמעיות) אצלו כאכילת דברים המגונים והמאוסים שנפשו של אדם קצה בהם, והנה לעיל מדבר ממצוה ״חוקים ומשפטים״ שישמרם, ואמר עתה ״והיה עקב״ – הסוף של אותה השמירה האמורה לעיל – ״תשמעון המשפטים האלה״ – שיהיה כל חלקי המצוות כמו משפטים שהשכל מחייב אותם, עיי״ש בדבריו.

ועיי׳ עוד בהקדמת הגאון **ר׳ שלמה אלכסנדרי סופר** זצ״ל – לפ׳ זקינו הגאון בעל חתם סופר זצ״ל – עמ״ס חולין – מה שמביא מאביו הגאון **ר״ש סופר** זצ״ל מקראקא, לבאר הגמ׳ במס׳ ברכות י״ג ע״ב, בענין גודל מעלת הצדיקים, שאהבתם אל השי״ת הוא במדרגה גבוהה עד שהמצוות אין עליהם כעול וכמשא וכו׳, ועיי״ש.

שיחה ממורינו הרב שליט״א

עם כ״ק האדמו״ר מהר״א מסאטמאר שליט״א

בביתו בקרית יואל – מוצש״ק תזו״מ תשע״ה לפ״ק

מורינו שליט״א: נעכטן (בליל שב״ק) נאכ׳ן טיש בין איך געזיצן מיט בחורים א שעה צייט און איבער געשמועסט די תורה, און צוגעלייגט צו דעם, חשוב׳ע בחורים קע״ה ממש כלים מפוארים.

כ׳האט צוגעשטעלט צו די תורה (שדרש רבינו שליט״א אתמול בליל שב״ק), קודם דער רבי האט דערמאנט די סוגיא אין יבמות (דף ח:), וואו דארט זעהט אויס א עשה שקודם הדיבור ~~ עיין כל ההמשכים~~ איז שטערקער, איז דא פון מקור ברוך איינער א קדמון, וואס זאגט אז דאס איז הא לן והא להו (קידושין כט:).

האדמו״ר מסאטמאר: דער פרדס דוד זאגט עס אויף דעם.

מורינו שליט״א: אזוי?! אויב זאגט מען אז א עשה שקודם הדיבור איז שטערקער איז קודם ישא אשה [שהוא עשה שלפני הדיבור], און אויב איך זאג אז עשה שלאחר הדיבור איז שטערקער איז ילמוד תורה (מובא ג״כ בחדת״ר ס״ז ס״ח).

אה, דער פרדס דוד זאגט עס אויך (פ׳ לך לך).

מ׳האט שפעטער ארום גערעדט אז די נפקא מינה וועט זיין ביי חצי שיעור צו איך זאג ווי דער בית מאיר מיטן יד המלך און דער משך חכמה אין פר׳ צו אז ס׳איז א עצם איסור [מכיון דחזי לאצטרופי], צו איך זאג די סברא ווי דער נודע ביהודה און דער רבי עקיבא אייגער אז מוצאי פסח גאנץ נאנט צום זמן ווען ס׳איז שוין נישט קיין מציאות פון חזי לאיצטרופי [אז אינו חייב על חצי שיעור], כ׳מיין אז מ׳קען עס צושטעלן צו וואס דער רבי האט געזאגט.

האדמו״ר מסאטמאר: יא, אין הכי נמי.

מורינו שליט״א: דאס אלעס האבן מיר געשמועסט.

דעם ספר לב אהרן אויף פסחים טוה איך אדורך פון מאל צו מאל, כ׳האט שוין געזאגט א שיעור אין בית המדרש ברך משה אין ירושלים, און כ׳האט עס געבויעט אויפן לב אהרן.

האדמו״ר מסאטמאר: ברוך ה׳, אבי מ׳קוקט אריין דערין.

מורינו שליט״א: מ׳לערנט עס.

כ׳האט פארגעלערנט פרקי אבות דעם שבת [בבית המדרש הגדול], בין איך געזיצן מיט א פרקי אבות לב אהרן.

כ׳האט געמאכט א פשוט׳ן חשבון, אז דער קרבן נתנאל גייט אויפן רא״ש און דער לחם חמודות גייט אויפן רא״ש, און אפילו רבי איסר זלמן מעלצער איז אויפן רמב״ן, מעג איך נעמען דעם לב אהרן און זאגן אויף דעם הערות.

כ׳האט נאכגעזאגט אווארט פון מיין טאטע (הגאון הצדיק רבי בנימין ז״ל) ז״ל, ער פלעגט עס יעדע יאר זאגן, דער ברטנורא זאגט אין אנהויב ״שמחמדות והמוסרים שבו המסכת לא בדו להם חכמי ישראל מלבם, אלא אף אלו מסיני״, האט מיין טאטע געפרעגט, און אויב ס׳וואלט יא געוועהן מוסר פון די חכמי ישראל אליין, פון רבי עקיבא רבי מאיר רבי יהושע רבי שמעון, וואלט מען ווען מיט צוויי הענט געכאפט זייערע מדות וואס זיי לערנען אונז. נאר – האט ער געזאגט – ווען ס׳וואלט ווען געוועהן די מדות וואס חכמי ישראל בדו מלבן, וואלט א איד געקענט זאגן די תנאים און די אמוראים זיי האבן געהאט א גרויס הארץ, קענען זיי מיט דעם מיט שטיין, אבער ווי ווען מיר דאס מיטשטיין, נאר אז ס׳איז מסיני איז עס פאר יעדען איינעם, יעדער איינער קען עס מקיים זיין.

האדמו״ר מסאטמאר: דער עבודת ישראל זאגט (פר׳ ראה) , אז די תורה זאגט ״ובחרת בחיים״ איז געווארן א מציאות, ווען נישט וואלט מען טאקע נישט געקענט.

מורינו שליט״א: שטייט אין אור החיים אין פרשת אחרי כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, אז נאר א איד קען.

איינס פון די זאכן וואס דער רבי דערמאנט דארט (בלב אהרן עמ״ס אבות פ״ד מ״ו) איז לגבי די ששים רבוא אותיות לתורה (מגלה עמוקות אופן קפ״ו), פרעגט דאך דער פני יהושע (קידושין ל.) אז ס׳איז דאך דא שלושים רבוא אותיות, איז דא אסאך תירוצים, ס׳איז דא וואס ווילן פארענטפערן מיט דעם רמב״ן אין די הקדמה על התורה, אז די תורה עליונה איז פיסוק תיבות, קען מען זאגן אז אזוי דאפעלט זיך אזוי האב איך געטראכט.

שפעטער האט איך צוגעשטעלט דעם ישמח משה אין פרשת כי תשא, אז ס׳איז דא ששים רבוא שבתות.

דער איידעם (הגה״צ ר׳ העניך אשכנזי שליט״א) וואס האט ארויס געגעבן דעם ישמח משה, האט טאקע דארטן צוגעצייכנט.

האדמו״ר מסאטמאר: ס׳איז דא וואס ווילן זאגן תורה שבכתב און תורה שבעל פה, און ס׳איז דא וואס ווילן זאגן די קלף אליינס, דער תכלת מרדכי זאגט אזוי (פר׳ במדבר; ועי׳ בדברי יואל פ׳ במדבר דף כו.).

מורינו שליט״א: כ׳וויל נישט

אויפהאלטן, נאר איין זאך, אין די הקמדה פונעם ברעזשאנער רב אויף די תשובות, ברענגט ער דארטן אז מ׳זאגט נאך פונעם ברעזשאנער רב, אז ס׳איז געווען א דין תורה אין ברעזשאן, א סעקראטער פון א פריץ, ס׳איז געווען די זמן וואס די פריצים האבן נאכנישט געקענט הרג׳ענען, אבער דאך מ׳האט געהאט דרך ארץ פאר זיי, אין אין חושן משפט אין סימן קי״ז ווערט גע׳פסק׳נט און אין נאך פלעצער, אז סתם א ערב איז א ערב קבלן, אויב איז ער נישט קיין גבר אלים, נאר אויף א איש נכבד איז נישטא קיין קלארע בירור אין די הלכה, שרייבט ער אין די הקדמה אז ס׳איז דא א ראיה פון א מהרש״א אין ערבי פסחים (דף קי״ח:) אז נחל סיסרא האט דאך באצאלט וואס די ים סוף האט ארויס געווארפן, זאגט דער מהרש״א פארוואס איז מען נישט געגאנגען בעטן ביים רבונו של עולם, איז א סימן אז וייל אין עבד תובע את רבו, ווערט ער אויך גלייך א ערב קבלן, און מ׳גייט גלייך צום ערב.

איז איינער פון די ליטווישע אייניקלעך וואס האבן עס ארויס געגעבן זאגט אז ס׳איז נישט מסתבר אז דער ברעזשאנער רב זאל ברענגען א ראיה פון אגדות מהרש״א.

אבער מה עשה הקב״ה, אז ער האט נישט באמערקט אז אין חלק ב׳ סי׳ קנ״ח שרייבט דער ברעזשאנער אין א תשובה, די מעשה מיט די ראיה פון אגדות מהרש״א, און ער שרייבט אז ער האט געהאט די שאלה בבית דיני.

*

מורינו שליט״א: אין שולחן ערוך שטייט אין סי׳ רע״א שלא תרעה הפת בושתה, און אין סי׳ רצ״ט ביי הבדלה, ווען די הלכה איז אז מ׳קען בכלל נישט מאכן הבדלה אויף חלות, פון דעסוועגן דאך שטייט אין שולחן ערוך אז טאמער ס׳איז דא ברויט זאל מען עס צודעקן שלא תראה הפת בושתה. האט מיין טאטע גע׳טענה׳ט א קל וחומר בן בנו של קל וחומר שלא תראה אדמת ארץ ישראל בושתה, חלילה ווען מ׳זייעט און מ׳אקערט און מ׳היט נישט קיין שמיטה.

האדמו״ר מסאטמאר: כ׳האט געמיינט אז איר ווילט זאגן אויף א מענטש, אז מ׳טאר נישט מבייש זיין א מענטש, אזויווי רש״י זאגט אויף לא תעלה במעלות על מזבחי (וז״ל רש״י: והרי דברים ק״ו ומה אבנים שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם וכו׳) דע לעצטע רש״י דארט.

מורינו שליט״א: די פריערדיגע מאל זענען געוועהן צוויי טויזנט און דריי הונדערט פארמער וואס האבן געהאלטן שמיטה, און יעצט האלט מען שוין ביי דריי טויזענט און פינעף הונדערט, אנדער האלבן יאר פאר שמיטה פארט מען ארום און מ׳איז משפיע.

דער רבי איז דאך געוועהן פאר זיבל יאר צוריק (בשנת השמיטה תשס״ט) באזוכן, אידן שטעלן זיך שיין צו און געבן שיינע סכומים.

בטבע בין איך א רוהיגער מענטש, אבער א איד האט מיך ארויס גענומען.... א זיידע זיינע איז נסתלק געווארן, האט מען צוטיילט אין די משפחה די משניות, איינער א איד פון פופציג יאר ער וואוינט אין מושב עזריה, איז אים אויס געקומען צו לערנען משניות שביעית, פון הימל האט מען געוואלט ער זאל היטן, כ׳האט צוגעשטעלט צו דעם די תוספתא אין פאה פרק ג׳ (הלכה י״ג) מעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו ואמר לבנו צא והקריב עלי פר לעולה ופר לשלמים, אמר לו אבא מה ראית לשמוח בשמחת מצוה זו יותר מכל מצות שבתורה, אמר לו כל מצות שבתורה נתן להם המקום לדעתנו זו שלא לדעתנו שאילו עשינוהו ברצון לפני המקום לא באת מצוה זו לידינו וכו׳.

האט איך געזאגט אויף דעם איד ממש די בחינה, דער אויבערשטער האט ווי געבעטן זיי שמיטה, ער האט געלערנט גאנץ משניות שביעית, א טאג פאר ערב יום כיפור, שלש עשרה מידות, האט ער געמאכט א סיום אויף משניות שביעית, ער איז זייער נתרגש געווארן, און ער האט באשלאסן אז ער וויל היטן שמיטה, זענען מיר אראפ צו אים א טאג נאך יום כיפור, און ער זאגט אונז אז ער וויל היטן שמיטה מיטן גאנצן הארץ, און ביני לביני פארציילט ער אונז אז דריי טעג נאך ראש השנה האט איינגעפלאנצט חצילים (עקפלעג״ט בלע״ז), ביי נעילה האט ער געוויינט מיט דמעות שליש פארוואס ער האט עס געטוהן, דער אויבערשטער האט אים זיכער מוחל געוועהן.

עכ״פ, ס׳איז נישט נאר ספיחין שגדלו בשדהו, נאר ער האט עס דאך אליינס איינגעפלאנצט, וואס טוט מען? ווען אונז זענען מיר געקומען א טאג נאך יום כיפור, איז עס נאר געוועהן קליינע בלומעלעך, אויב מ׳וועטווארטן ביז ווען ס׳וועט ווערן גרויס, גייט עס שוין אריין אין די מחלוקת פון דער רמב״ן צו מ׳דארף פארברענגען צו מ׳דארף עס אוועק לייגן, און מ׳וועט עס דארפן היטן א יאר צייט מ׳זאל עס נישט נעמען, און ס׳זאל אליין קאליע ווערן, האט מען על פי הלכה מחליט געוועהן אז דאס בעסטע איז מ׳זאל פארמאכן די וואסער און ס׳זאל זיך אויסטרוקענען.

אבער אום חודש תשרי האט שטארק גערעגנט אין ארץ ישראל, און ס׳איז ווייטער געוואקסן, איז וואס טוט מען? אונז האבן מיר אזא וועד הלכה, פון רבי משה שאול קליין און רבי מענדל פוקס, און איך זיץ אויך מיט זיי, איז אויסגעקומען אז ס׳איז נישטא קיין אנדערע עצה, נאר אז ער מוז אריינלייגן סם ס׳זאל זיך איגנאנצן אפשטעלן פון וואקסן, האט ער געזאגט אז ער וויל אז אונז זאלן זיין דארט ווען ער מאכט עס, זענען מיר אראפ געגאנגען צו אים, און בשעת ווען ער האט אריינגעלייגט די סם, האט זיך געגאסן טרערן פון זיינע אויגן צוזאמען מיט די סם... כ׳בין נתרגש געווארן פון דעם, א השגה פון א איד... כ׳האט עס היינט נאכגעזאגט ביי פרקי אבות.

פארשטייט זיך אז מיר האבן אים צוגעזאגט אז ס׳וועט אים נישט פעלן קיין פרנסה.

האדמו״ר מסאטמאר: ס׳איז א געוואלדיגע זאך... די תורה זאגט אויף די מצוה וציויתי את ברכתי.

הרה״ח ר׳ שמואל הכהן פריעדמאן שליט״א משב״ק האדמו״ר מסאטמאר: ווען דער רבי דער ברך משה ז״ל איז געוועהן אין ארץ ישראל שנת תשנ״ד האט געהייסן קודם אז מ׳וועט פארן צו א פלאץ אין די פעלדער, אבער אזוי ווי עס איז שוין נישט געוועהן קיין צייט, האט מען זיי גערופן צו א מסיבה אין גרויסן ביהמ״ד אין בני ברק, און דער רבי ז״ל האט געזאגט זייער ווארימע ווערטער, און בתוך הדברים האט ער געזאגט, חכמינו ז״ל זאגן אז בעון שמיטה ישראל גולין, איז דאך א קל וחומר אז מ׳וועט היטן שמיטה וועלן מיר זוכה זיין צו דעם גואל צדק במהרה, ער איז זייער נתרגש געווארן און ער האט זיך ממש געשטיקט מיט טרערן ווען ער האט געזאגט די ווערטער.

ונפרד האדמו״ר מסאטמאר בברכה: א גוטע וואך, הצלחה רבה, א ברכה אין אלע ענינים,